

Overgrep forkledd som behandling

Helsepersonell som utsetter
pasienter for grenseoverskridende
handlinger

Kort om Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom)

Ukom er en uavhengig undersøkelseskommissjon for helse - og omsorgstjenesten. Ukoms samfunnsoppdrag er å undersøke alvorlige hendelser og andre alvorlige forhold i helse- og omsorgstjenesten.

Dette arbeid skal bidra til en tryggere tjeneste både for pasienter, brukere og helsepersonell.

Ukoms utgangspunkt er å undersøke og kartlegge hva som skjedde, og årsakene til at det skjedde. Basert på funn og analyser gir Ukom anbefalinger til forbedring og læring i tjenestene.

I undersøkelsene vurderer Ukom ikke lovligheten av behandlingen (forsvarlighet).

Ukom fordeler heller ikke skyld eller gir straffereaksjoner når noe går galt.

Formålet er læring på nasjonalt nivå.

Arbeidet er begrunnet i "Lov om Statens undersøkelseskommissjon for helse- og omsorgstjenesten".

Til deg som presentatør :

Læring og refleksjon

Dette er en kort film og et sett med lysark som kan brukes av alle som jobber i helsetjenesten, utdanning og forvaltning.

Dette kan for eksempel brukes i forbindelse med kvalitets- og forbedringsarbeid, undervisning, til faglig oppdatering og som grunnlag for diskusjon.

Til deg som skal holde presentasjonen/bruke lysarkene

Det er fordel å ha kjennskap til rapporten. I lysbilde 4 er det lenke til webinar som presenterer noen funn og anbefalinger.

Overgrep forkledd som behandling

– helsepersonell som utsetter pasienter for grenseoverskridende handlinger

[Les rapporten](#)

[Se webinar/presentasjon av rapporten](#)

[Oversikt over noen hjelpetilbud til overgrep utsatte](#)

Bakgrunn for undersøkelsen

- Grenseoverskridende seksualiserte handlinger utgjør en alvorlig trussel mot både pasientsikkerheten og tilliten til helsevesenet.
- Flere saker som er omtalt i media er omfattende, har pågått over lang tid og har rammet mange pasienter. Disse sakene medfører store personlige belastninger for de som er utsatt, men også tapt omdømme og tillit til helse- og omsorgstjenesten og har omkostninger for samfunnet.
- Det er avgjørende for pasientsikkerheten at slike hendelser blir varslet, og at den som varsler blir ivaretatt på en god måte.

Utgangspunkt for undersøkelsen

To saker som på ulikt vis er varslet til tilsynsmyndigheten

- Sak fra en kommune der en fastlege er tiltalt for overgrep mot svært mange kvinner. Tilsynsmyndigheten mottok flere klager fra pasienter og helsepersonell på legen i tidsrommet 2006 til 2022, før vedkommende ble fratatt autorisasjonen i juli 2022. Rettssaken startet i november 2024.
- Varsel om en alvorlig hendelse fra en kommune via melde.no til Statens helsetilsyn. En fastlegevikar skal ha utsatt en kvinne for truende seksualiserte handlinger. Kommunen har også anmeldt saken til politiet. Det gikk to måneder fra kommunen varslet til legen ble suspendert og stoppet.

Funn i undersøkelsen

Hva er grense- overskridende atferd?

- Strekker seg fra privatisering og seksualisering av behandlingsrelasjoner – ofte kalt rollesammenblanding – til seksuelle overgrep.
- Behandler- eller hjelperrollen i alle helseyrker kan innebære en risiko for grenseoverskridelser mot pasienter og brukere.

Behov for økt fenomenkunnskap om grenseoverskridende atferd

Økt fenomenkunnskap om grenseoverskridende atferd - på arbeidsplasser, i helseutdanningene og i fagfellesskap - kan bidra til å forebygge, avverge og bevisstgjøre hva det bør varsles om.

Noen områder for økt risiko kan være

- langvarige pasient - behandlerrelasjoner
- intime undersøkelser
- behandling i lukkede rom
- timeavtaler utenom normal åpningstid
- pasientkontakt ved bruke av privat telefon, eller kontakt på sosiale medier (SoMe)

Forhold som kan gjøre det vanskelig å varsle

Ukom omtaler flere årsaker til at pasienter og kollegaer kan synes det er krevende å varsle om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell

- lav helsekompetanse hos pasienter om innhold i undersøkelser
- skjevt maktforhold mellom pasient og behandler
- frykt for sanksjoner fra helsepersonellet det varsles om
- engstelse for ikke å bli trodd
- følelse av skam og skyld
- oppmerksomhet i media – frykt for å bli gjenkjent
- ubehagelig å varsle om en kollega
- usikkerhet om hendelsen er alvorlig nok
- varslingskanaler er lite kjent

Skadevirkninger for utsatte

Undersøkelsen viser at mange pasienter som melder fra om grenseoverskridende handlinger ofte har ulike hjelpebehov, og ikke blir godt nok ivaretatt etter slike hendelser.

Det kan være store skadevirkninger for pasienter som blir utsatt for grenseoverskridende seksualiserte handlinger.

Symptomene kan tilsvare de en ser ved posttraumatisk stresslidelse.

Tillitsbruddet pasienten har opplevd i én behandlingsrelasjon vil kunne forplante seg videre til den neste. Dette kan hindre pasienten i å søke hjelp i helsetjenesten, både for sine opprinnelige helseproblemer og for å bearbeide overgrepet.

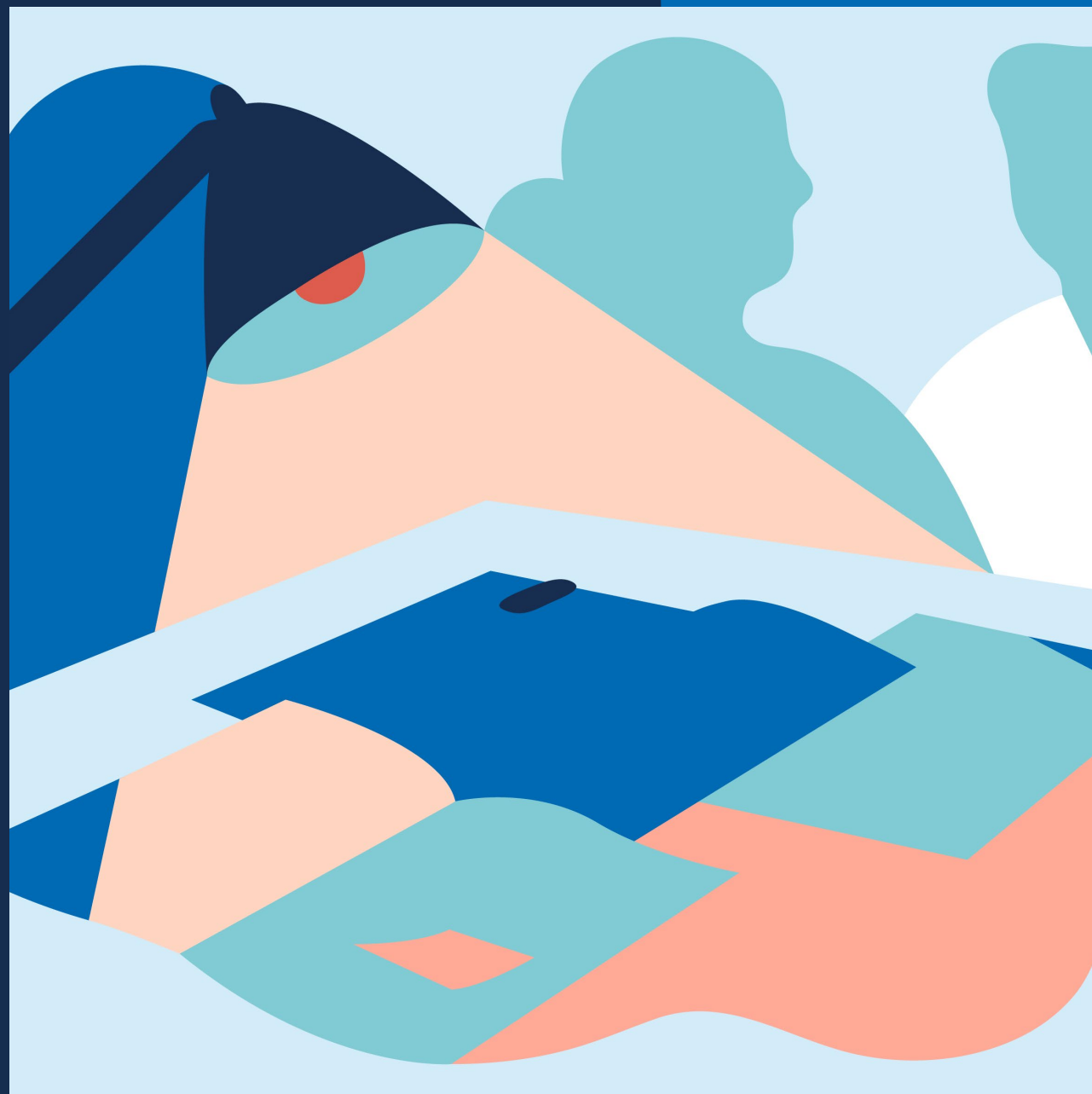

Ansvar for trygge helse- og omsorgstjenester

Kommunene, de regionale helseforetakene og fylkeskommunene har et sørge-for-ansvar for trygge og forsvarlige helsetjenester.

Ansvaret gjelder uavhengig av om helsehjelpen ytes av helsepersonell som er fast ansatt, eller av selvstendig næringsdrivende med driftsavtale.

Dette ansvaret kan ikke delegeres.

Ansvar for trygge helse- og omsorgstjenester

Det kan være krevende for virksomheter å ivareta sørge-for-ansvaret i saker der helsepersonell utsetter pasienter for grenseoverskridende handlinger.

- Virksomheten kjenner ikke til eller får ikke tidlig nok informasjon fra tilsynsmyndigheten om alvorlige forhold i tjenesten.
- Arbeidsgivere savner støtteverktøy for trygg håndtering hvis slike saker skulle oppstå. Slike saker skjer sjelden, og arbeidsgiver har lite erfaring med varsling og håndtering.
- Arbeidsgiveransvar for å håndtere saker om grenseoverskridende atferd hos ansatte kan være komplisert, særlig overfor næringsdrivende helsepersonell med driftsavtale der det ikke er direkte styringslinje.
- Arbeidsgivere har for lite oppmerksomhet på holdningsskapende og forebyggende arbeid for å styrke kunnskap om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell.

Tilsynsmyndighetens håndtering av varsel

Det skal være trygt for pasienter å varsle om uakseptabel oppførsel fra helsepersonell.

Varsling er en viktig mekanisme for å avdekke kritikkverdige forhold, og for raskt å stoppe helsepersonell med uakseptabel atferd.

Det er avgjørende at varslene blir godt opplyst i tilsynsprosessen.

Skriftlig saksbehandling i tilsynsprosessen

I undersøkelsen fant Ukom at kun skriftlig saksbehandling er lite egnet for denne typen saker.

- Gjør det vanskeligere å fange opp alvorlighet i et varsel.
- Vanskelig for pasienter å beskrive opplevde handlinger med egne ord, slik at alvorligheten i pliktbruddet kommer tydelig fram.
- Varslere opplever det utrygt å sende ofte svært sensitive opplysninger i en digital meldingsportal.
- Medfører ofte lang saksbehandlingstid.

Ivaretagelse av den som varsler

I undersøkelsen fant Ukom flere forhold som gjør at den som varsler sjelden blir tilstrekkelig ivaretatt gjennom tilsynsprosessen.

- Flere varslere fikk ikke tilbud om møte med tilsynsmyndigheten for å fortelle om sine opplevelser.
- Noen varslere sier at de ikke var klar over at helsepersonellet de varslet om, fikk kopi av hele varselet.
- Mange varslere har ingen til å bistå seg i tilsynsprosessen, og blir dermed stående alene.
- Ikke alle varslere får lese tilsvaret fra helsepersonellet de varsler om.
- Varslere ble ikke godt nok informert gjennom tilsynsprosessen.

Krevende saksbehandling for tilsynsmyndigheten

I undersøkelsen fant Ukom flere forhold som kan gjøre det krevende for tilsynsmyndigheten å behandle saker om grenseoverskridende seksualiserte handlinger begått av helsepersonell.

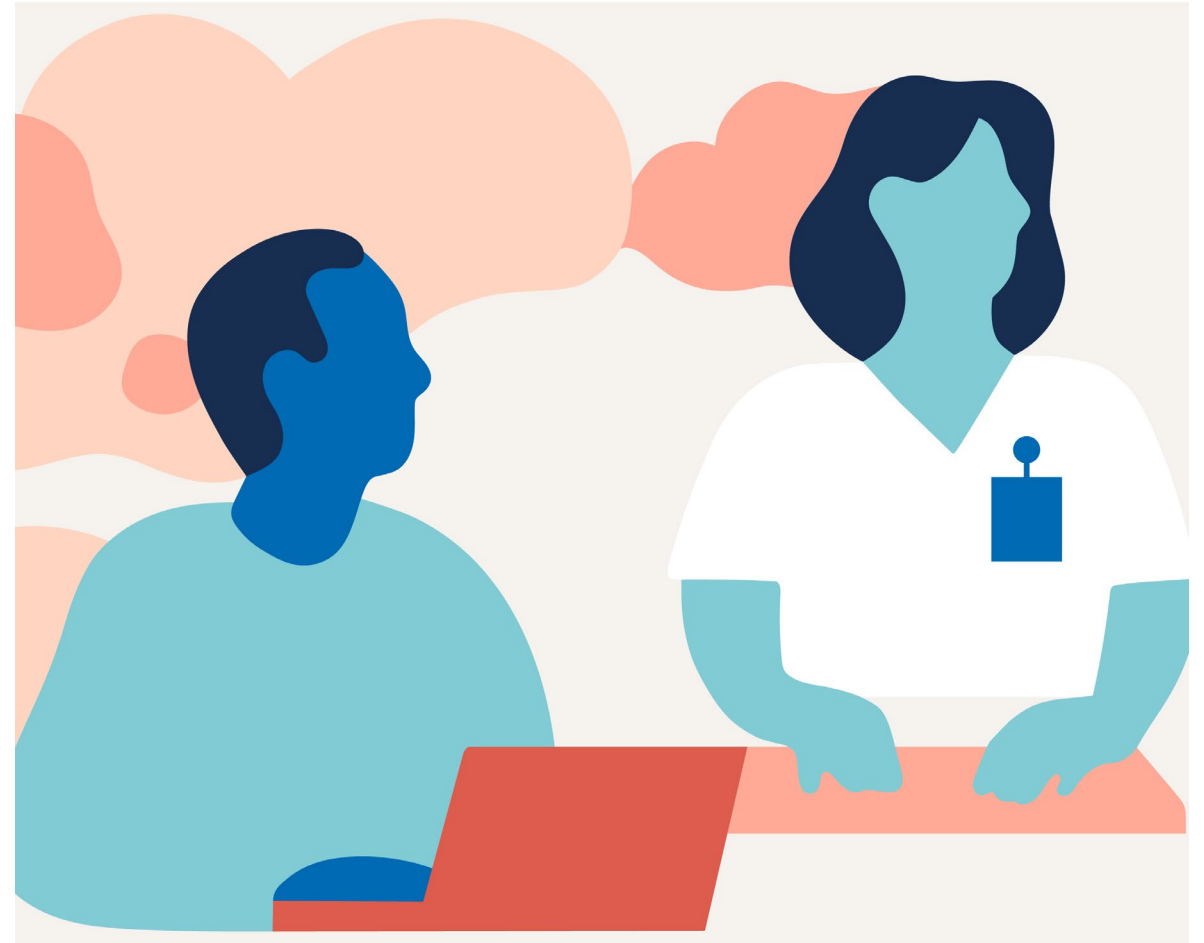
- Vanskelig å sannsynliggjøre hva som har skjedd, ofte ord mot ord.
- Ingen har gjennomført stedlig tilsyn for å få opplyst et varsel utover skriftlig dokumentasjon.
- Sakene er komplekse og krever sammensatt kompetanse i saksbehandlingen.
- Tilsynsmyndigheten har ikke noe system for å ivareta varsleren – dette kan være et dilemma for saksbehandlere.

Samhandling mellom tilsynsmyndigheten og andre myndigheter

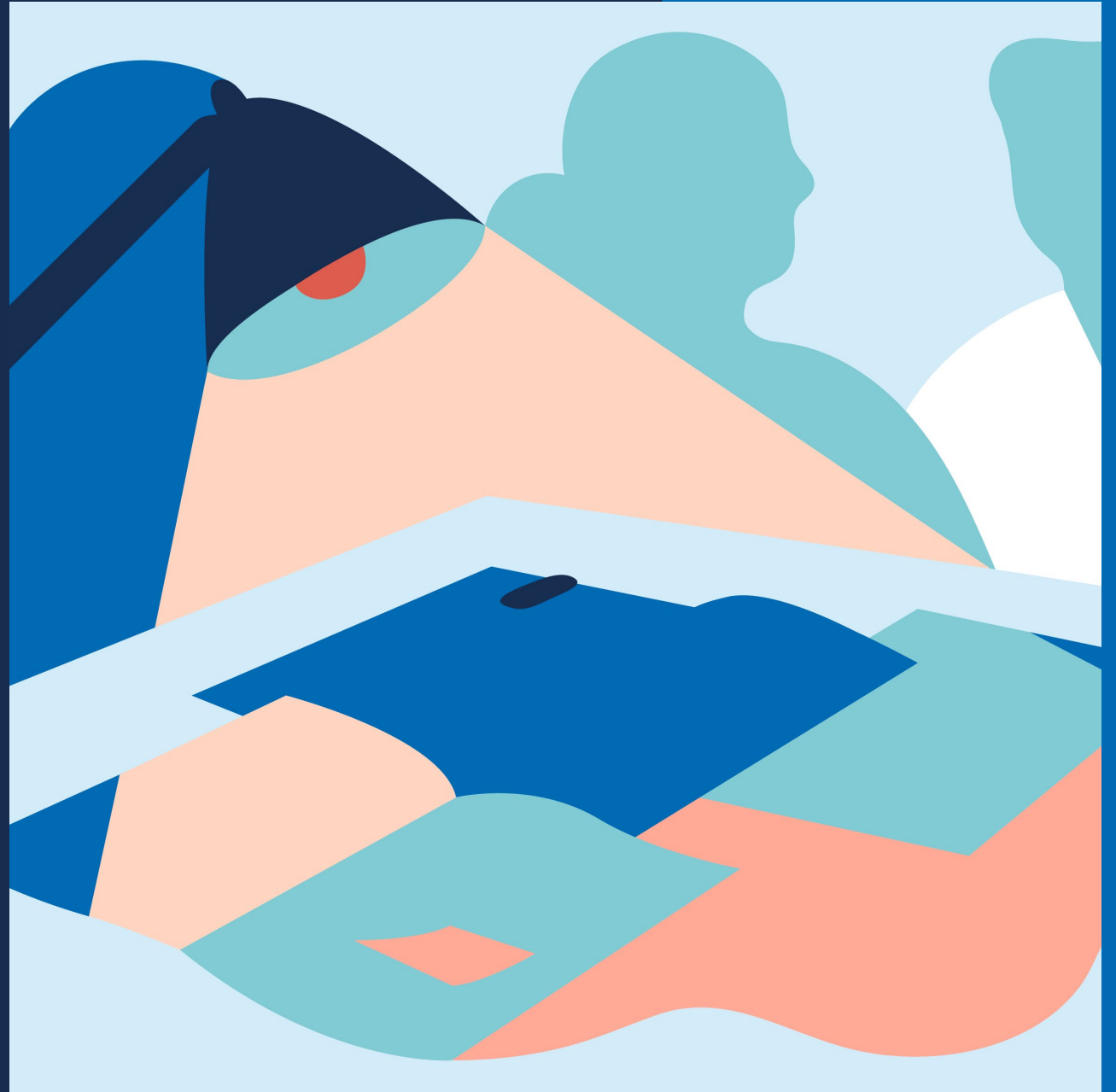
I undersøkelsen er det flere informanter som peker på viktige arenaer for samhandling i saker der det blir varslet om helsepersonell som utsetter pasienter for grenseoverskridende atferd.

- Kommunen ønsker tidligere informasjon og dialog med tilsynsmyndigheten for å ivareta sitt overordnede sørge-for-ansvar når pasientsikkerheten kan være truet.
- Det kan være uklart for tilsynsmyndigheten når de skal kontakte politiet for å få vurdert om det også foreligger straffbare forhold.

Undervisning om grenseoverskridende atferd i helseutdanningene

Styrket undervisning om
rollesammenblanding og
grenseoverskridende seksualisert atferd
kan være et viktig forebyggende tiltak

Behov for styrket undervisning

I undersøkelsen fant Ukom at

- det er opp til hver enkelt helseutdanning i hvilken grad de underviser om etikk, gråsoner og rollesammenblanding i pasientbehandling
- studenter kan være overrasket over hvor strengt tilsynsmyndigheten praktiserer lovverket – manglende kunnskap om hvor grensen går
- usikkerhet knyttet til når varslingsplikten inntreffer
- det er risiko for at helseutdanningene ikke i tilstrekkelig grad klarer å luke ut studenter som ikke er skikket til yrket de har valgt
- yrkesetiske retningslinjer for helseyrkene omtaler seksualiserte grenseoverskridelser ulikt

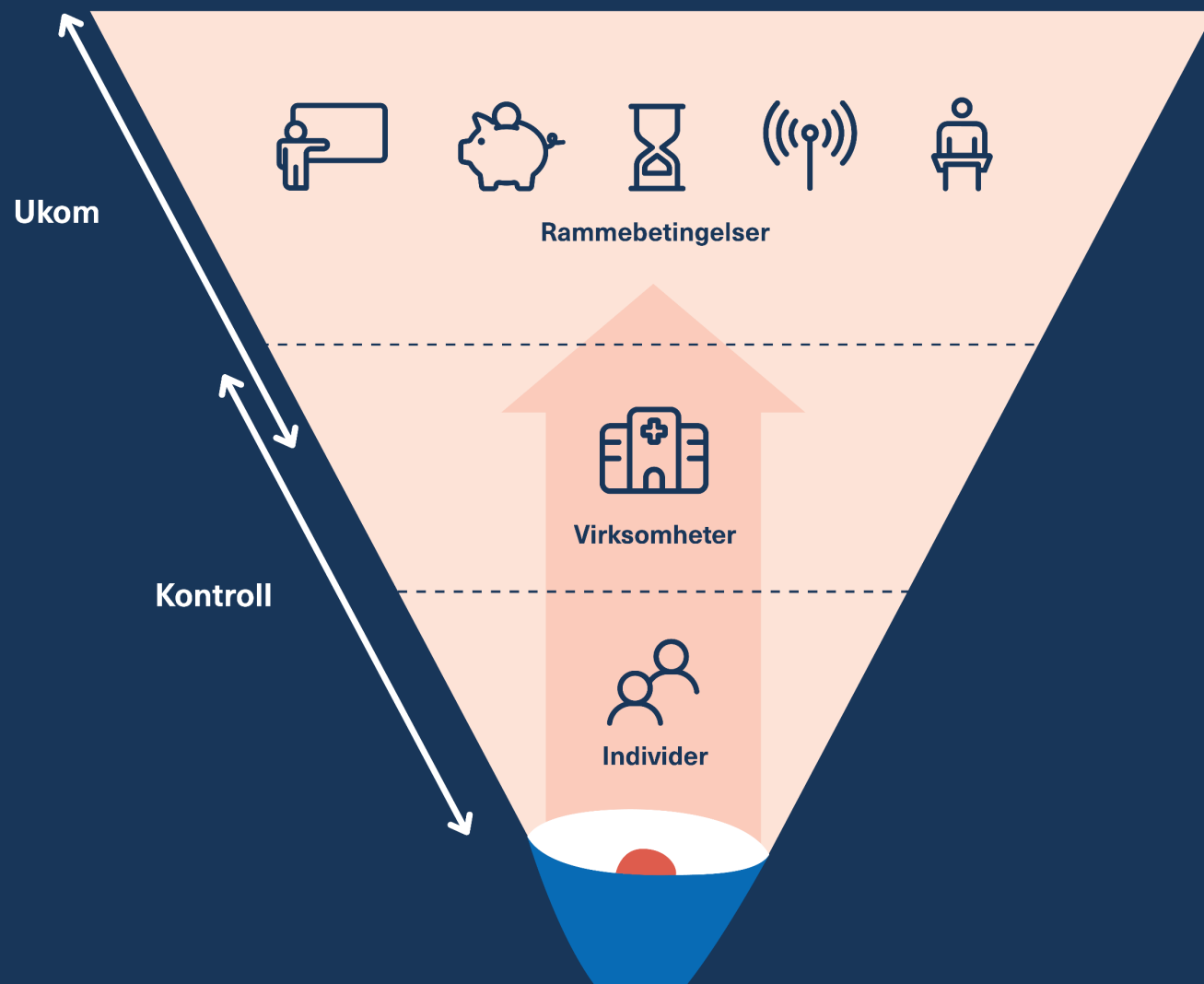
Anbefalinger

Ukoms formål er å bedre pasient- og brukersikkerheten i helse- og omsorgstjenesten gjennom undersøkelser av alvorlige hendelser og andre alvorlige forhold.

Ukom jobber på systemnivå, og oppmerksomheten er rettet mot overordnede rammebetingelser.

Anbefalingene går til

- Helse- og omsorgsdepartementet
- Arbeidsgivere og ansatte i helsetjenesten
- Tilsynsmyndighetene
- Helseutdanningene

Fire hovedområder for Ukoms anbefalinger

- Bedre ivaretagelse av de som varsler gjennom hele varslingsprosessen.
- Nasjonalt støtteverktøy som kan sette helse- og omsorgstjenesten bedre i stand til å forebygge, avverge og håndtere hendelser der pasienter blir utsatt for grenseoverskridende handlinger av helsepersonell.
- Økt fenomenkunnskap om hva som er grenseoverskridende atferd – i tjenesten, i utdanningene, i forvaltningen og hos befolkningen.
- Behov for et kvalitetsløft for tilsynsmyndighetens behandling av denne typen saker.

Behov for nasjonalt støtteverktøy

Det er behov for et faglig støtteverktøy for ledere i helse- og omsorgstjenesten til hjelp i arbeidet med forebygging og håndtering av saker der helsepersonell utsetter pasienter for grenseoverskridende handlinger.

Verktøyet må omhandle:

- hva som inngår i arbeidsgivers ansvar for å beskytte pasienter og brukere
- hvem i virksomheten som har ansvar for å håndtere disse sakene
- hvordan virksomheten kan ivareta pasienter og brukere som er utsatt for grenseoverskridelser, og ivaretagelse av helsepersonellet det er varslet om

Verktøyet bør gjelde for:

- offentlige virksomheter, inkludert private virksomheter med driftsavtale med offentlig myndighet. Det vil også kunne være nyttig for private helsevirksomheter uten avtale

Styrket pasientsikkerhet ved intime undersøkelser

- Ukom anbefaler at de regionale helseforetakene og kommunene stiller krav til virksomheter de har ansvar for om at alle pasienter, så langt det er mulig, tilbys å ha et ekstra helsepersonell til stede under gynekologisk undersøkelse og andre intime undersøkelser. Dette vil gi økt sikkerhet både for pasienten og helsepersonellet.
- Ukom anbefaler at alle som bestiller time til gynekologisk undersøkelse, får opplyst at det finnes kvalitetssikret informasjon om dette på helsenorge.no.

Styrket undervisning om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd

- Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet via RETHOS-programgruppene for de enkelte helse- og sosialfagutdanningene, inkluderer tema om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd i retningslinjene.
- Ukom anbefaler at fagplan for undervisning inneholder konkrete læringspunkter knyttet til rolleforståelse og yrkesetikk. I utdanningene av helsepersonell er det behov for mer kunnskap om situasjoner der den profesjonelle rollen som helsepersonell settes på prøve.
- Ukom anbefaler at alle fag- og yrkesorganisasjoner for helseprofesjonene inkluderer grenseoverskridende seksualiserte handlinger mot pasienter i de yrkesetiske retningslinjene.

Anbefalinger til tilsynsmyndigheten

Ukom anbefaler at tilsynsmyndigheten

- alltid tilbyr den som varsler om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell et møte
- utvikler et system for nasjonal oversikt over antall varsler om grenseoverskridende seksuell atferd hos helsepersonell, inkludert de sakene som ikke oversendes fra Statsforvalteren til Statens helsetilsyn
- prioriterer tiltak som sikrer at saksbehandlerne har nødvendig kompetanse i å vurdere og behandle varsler om grenseoverskridelser
- informerer den som varsler om status i saksbehandlingen gjennom hele tilsynsprosessen
- har oversikt over aktuelle hjelpetilbud for ivaretagelse av overgrepsofrettede, og har rutine for å gi informasjon om dette til den som varsler
- tar tidlig kontakt med politiet i saker der det kan være mistanke om straffbare forhold
- straks informerer offentlig virksomhet når de mottar varsel om at et helsepersonell utsetter pasienter og brukere for grenseoverskridende seksualisert atferd, slik at virksomheten kan gjøres i stand til å ivareta sitt overordnede sørge-for-ansvar for trygge helsetjenester

Kostnader knyttet til møte med tilsynsmyndigheten

- Ukom anbefaler at Helse- og omsorgsdepartementet vurderer en ordning for hvordan den som varsler kan få dekket kostnader knyttet til et møte med tilsynsmyndigheten

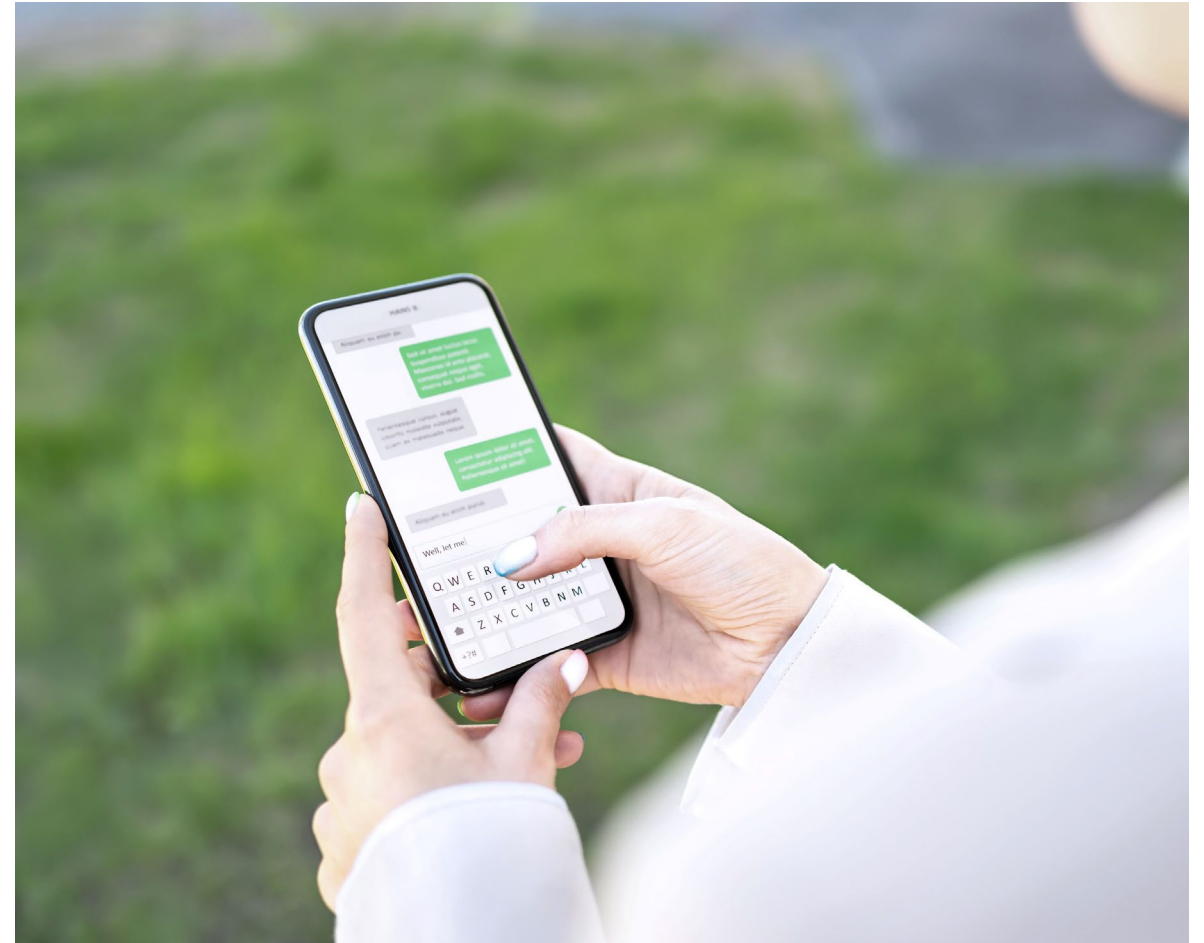
Tema for læring og refleksjon

- I de neste lysarkene presenterer Ukom noen spørsmål til refleksjon knyttet til funnene i rapporten.
- De kan være nyttige og aktuelle i lokalt kvalitets- og forbedringsarbeid.

Spørsmål til refleksjon for helsetjenesten – I

Behov for mer kunnskap om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd

- Hvor i våre tjenester kan pasienter og brukere stå i fare for å bli utsatt for seksualiserte grenseoverskridelser fra helsepersonell?
- Hvordan jobber vi med holdningsskapende arbeid og etisk refleksjon slik at alle ansatte får mer kunnskap om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd?
- Hvordan sikrer vi at alle ansatte får nødvendig opplæring om forebygging av rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd mot pasienter og brukere?
- I hvilke situasjoner kan det være økt risiko for at helsepersonell blander sammen private og profesjonelle roller? (for eksempel bruk av sosiale medier)
- Står det noe om grenseoverskridende atferd og rollesammenblanding i yrkesetiske retningslinjer?

Spørsmål til refleksjon for helsetjenesten – II

Behov for økt kunnskap om varsling

- Hvilke bekymringer eller handlinger kan gi grunnlag for å varsle?
- Hvordan sikrer vi at grenseoverskridende handlinger blir varslet? Er det klart for oss når tilsynsmyndigheten og/eller politiet skal varsles?
- Hvordan sikrer vi at varslingsrutiner, og ansvar for å håndtere slike varsler, er kjent for alle ansatte hos oss?

Spørsmål til refleksjon for arbeidsgivere – I

Ansvar for trygge helsetjenester

- Har vi rutiner for å sikre sjekk av autorisasjonsstatus, referanser fra tidligere arbeidsforhold og eventuelle tidligere relevante tilsynssaker ved ansettelser, og følger vi disse rutinene når vi ansetter eller inngår driftsavtale med helsepersonell?
- Hvordan kvalitetssikres ansettelser når helsepersonell med driftsavtale ansetter vikar for seg?
- Hvordan sikrer vi at forebyggende og holdningsskapende arbeid knyttet til grenseoverskridende atferd hos helsepersonell også når ut til ansatte og til helsepersonell med driftsavtale?
- Hvordan sikrer vi at ansatte og helsepersonell med driftsavtale kjenner til virksomhetens varslingsrutiner i saker om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd?

Spørsmål til refleksjon for arbeidsgivere – II

Ivaretagelse av involverte i varslingsaker om grenseoverskridende atferd hos helsepersonell

- Hvordan sikrer vi at pasienter og brukere som blir utsatt for grenseoverskridende seksualisert atferd av et helsepersonell blir godt ivaretatt?
- Har vi oversikt over relevante hjelpetilbud for utsatte som trenger oppfølging?
- På hvilken måte sikrer vi at helsepersonellet det blir varslet om blir ivaretatt i en tilsyns- eller varslingsprosess?

Spørsmål til refleksjon i helseutdanningene – I

Behov for mer kunnskap om rollesammenblanding og grenseoverskridende atferd.

- Hvordan sikrer vi at studenter får kunnskap om rollesammenblanding, og forståelse av hvilke mekanismer som kan føre til at et helsepersonell går ut over sine yrkesetiske og lovpålagte grenser?
- Hvordan samhandler vi med praksissteder og praksisveiledere for å sikre felles forståelse av kriterier for skikkethetsvurdering av studenter gjennom hele utdanningsløpet?
- Hvordan sikrer vi at lærere og studenter kjenner til, og er trygge på når, hvordan og til hvem de kan melde fra (tvilsmelding) dersom de er bekymret for om en student er skikket til yrket vedkommende utdanner seg til?

Spørsmål til refleksjon i helseutdanningene – II

Behov for økt kunnskap hos studenter om hva som er varslingspliktige hendelser

- Hvilke bekymringer eller handlinger kan gi grunnlag for å varsle? (helsepersonells varslingsplikt)
- Hvordan sikrer vi at grenseoverskridende handlinger blir varslet? Er det klart for oss når tilsynsmyndigheten og/eller politiet skal varsles?
- Hvordan forstår vi taushetsplikten og varslingsplikten i slike saker?

Spørsmål til refleksjon for tilsynsmyndigheten

Statens helsetilsyn og statsforvalterembetene

- Hvordan samarbeider vi med politiet for å sikre felles forståelse av lovverk og praksis i varsler som gjelder helsepersonell med grenseoverskridende atferd?
- Hvordan jobber vi med erfaringsdeling etter behandling av slike alvorlige saker, som kan bidra til læring og kvalitetsforbedring i hele tilsynstjenesten?

Eksempler til refleksjon - Hva gjør du? – I

Privatisering og romantisering

1. En kollega er venn med sine pasienter på sosiale medier. Din kollega rettferdiggjør dette med at hen vil ha bedre kontakt med pasientene.
2. En kollega er ofte sammen med en pasient på fritiden. De er gode venner.
3. En kollega er blitt kjæreste med en pasient. De er forelsket og går på date.
4. En kollega er blitt kjæreste med en (tidligere) pasient. De har flyttet sammen.
5. En kollega avtaler pasientkonsultasjoner på sin private telefon.

Eksempler til refleksjon - Hva gjør du? – II

Grenseoverskridelser

1. En kollega er grov i munnen/bruker ukritisk språk overfor pasienter, du hører det før døren lukkes til pasientrommet/kontoret.
2. Pasienten til en kollega henvender seg til deg og forteller om klaps på rumpa.
3. En pasient kommer til deg og forteller om seksualisert atferd fra en behandler. Du blir da bekymret for om kollegaen din utsetter en pasient for grenseoverskridende atferd. Hvordan kan du varsle om det? Hvem skal du kontakte?
4. Du er redd for at du bryter taushetsplikten hvis du varsler om en kollega. Hvor går grensen mellom opplysningsplikt og taushetsplikt?

Oversikt over hjelpetilbud til overgrepsofsatte

- dinutvei.no er en nasjonal veiviser over ulike hjelpetilbud for volds- og overgrepsofsatte. (<https://dinutvei.no/alle-hjelpetilbud/>)
- [Nok.-sentrene](https://noksentrene.no/) er et gratis hjelpetilbud der overgrepsofsatte kan få støtte og hjelp til å bearbeide det de har opplevd. Tjenestene er et supplement til offentlig helsehjelp, og sentrene tilbyr eksempelvis både individuelle samtaler og deltakelse i selvhjelpsgrupper ((<https://noksentrene.no/>))
- [Hjelpetelefonen for seksuelt misbrukte \(800 57 000\)](https://www.hfsm.no) er et døgnåpent, gratis tilbud der en kan ringe inn, også anonymt, for å få hjelp og støtte. (<https://www.hfsm.no>)
- [Vold- og overgrepslinjen \(116 006\)](https://www.volinjen.no) er et døgnåpent, gratis tilbud som tilbyr samtale, råd og veiledning til overgrepsofsatte. Det er også mulig å chatte på denne VO-linjen, og en kan være anonym. (<https://www.volinjen.no>)
- **Overgrepsmottak** er knyttet til legevakter eller sykehus, og er en del av det offentlige helsetilbudet. Tilbudet er gratis, døgnåpent, og en trenger ikke henvisning. Her vil den overgrepsofsatte få tilbud om samtale, rådgivning og medisinske undersøkelser. I tillegg til mer akutte hendelser, vil det også være mulig for personer å ta opp hendelser som ligger tilbake i tid. De som jobber på overgrepsmottakene har taushetsplikt, og deler ikke opplysninger med andre dersom den overgrepsofsatte ikke ønsker det. Se [brosjyre](#) som viser tjenester de tilbyr.

Informasjons- og kunnskapsformidlere

- Landsforeningen mot seksuelle overgrep (**LMSO**) er en interesseorganisasjon som jobber på systemnivå. De tilbyr ikke direkte støtte eller hjelp, men har oversikt over ulike hjelpetilbud som kan være aktuelle for personer som er utsatt for seksuelle overgrep. [Trenger du hjelp? – LMSO](#)
- I hver helseregion er det etablert regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (**RVTS**). Disse sentrene er en ressurs til kompetanseheving for de som jobber med overgrep utsatte i det daglige. De driver ikke med behandling, men vil kunne være behjelpelige med å informere om for eksempel lokale hjelpetilbud. <https://rvts.no/>
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (**NKVTS**) har som hovedoppgaver å drive med forskning og utviklingsarbeid, formidling og undervisning og rådgivning om blant annet vold og overgrep. Her vil en kunne finne nyttige rapporter, vitenskapelige artikler og andre publikasjoner som alle kan laste ned <https://www.nkvts.no/>

Lesetips

- Molin PK. **Grenseoverskridende behandlere -meg, deg eller overgripere?** Tidsskrift for Norsk psykologforening 2024;61(4):246-9. Tilgjengelig fra: <https://psykologtidsskriftet.no/etikkpanelet/2024/03/grenseoverskridende-behandlere-meg-deg-eller-overgripere>
- Unhjem JV. **Profesjonelle, personlige og private relasjoner** [bokkapittel]. I: Hem MH, Aarre TF, (red.) Relasjonens betydning - om fundamentet i psykisk helse- og rusarbeid. Oslo: Gyldendal; 2023. s. 153-69.
- Aasland OG. **Etikkløse leger.** Tidsskrift for Den norske legeforening 2023;143(16). DOI: 10.4045/tidsskr.23.0643 Tilgjengelig fra: <https://tidsskriftet.no/2023/11/legelivet/etikklose-leger>
- Pasientovergrepsutvalget. **Rapport fra Pasientovergrepsutvalget - grensekrenkelser i helse- og omsorgstjenesten i perioden 2010 – 2020, Varhaugsaken og andre saker som grunnlag for endringer av praksis.** 2022. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ab32e043d68b43daaee7d74b5ca6cbe6/rapport-fra-pasientovergrepsutvalget.pdf>
- Tønsaker SK, Hytten K. **Seksuelle grensekrenkelser overfor pasienter – å tenke det utenkelige.** Tidsskrift for Den norske legeforening 2023;143(12). Tilgjengelig fra: <https://tidsskriftet.no/2023/06/kronikk/seksuelle-grensekrenkelser-overfor-pasienter-tenke-det-utenkelige>
- Rolf F. **Det er aldri din feil** [nettdokument]. Oslo: psykologforeningen.no. Tilgjengelig fra: <https://www.psykologforeningen.no/aktuelt/har-du-opplevd-grensekrenkelser-fra-psykologen-din>
- Unhjem JV. **Tiltrekning mellom sykepleiere og pasienter er vanlig.** Sykepleien 2023. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2023.93476>
- **Yrkesetiske retningslinjer for de ulike helseprofesjonene**

Les mer fra Ukom på
www.ukom.no